

مطالعه سیاست جنایی مشارکتی ایران در پیشگیری از قاچاق کالا و ارز

دکتر محبوبه کهزادی باصری^۱

معصومه کهزادی باصری

دانشجو کارشناسی ارشد جزا و جرم شناسی دانشگاه آزاد واحد خوراسگان

چکیده

تأمین امنیت در ابعاد متنوع سیاسی، نظامی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، در گرو توجه به همه انواع خطرهای در عرصه های داخلی و خارجی است. یکی از این تهدیدها در کشور ما، که همه این ابعاد - به ویژه بعد اقتصادی آن را تحت تاثیر قرار می دهد، قاچاق کالا و ارز است. قاچاق، پدیده شوم و مخربی است که صدمات فراوانی بر پیکر اقتصاد ملی کشور وارد و فعالیت اقتصاد رسمی و برنامه ها و سیاستهای کشور ما را تحت الشعاع قرار داده و دچار اختلال نموده لذا در این راستا متاسفانه مشکلاتی همانند کاهش تولید داخلی و افزایش بیکاری و کاهش سرمایه گذاری مولد و تقلیل کارآفرینی و همچنین کاهش درآمدهای عمومی دولت را به همراه داشته مع هذا عوامل اقتصادی و غیر اقتصادی مختلفی در پدیده بروز قاچاق

^۱ نویسنده مسئول

کالا و ارزش نقش داشته که با توجه به ضرورت امر مطالعه دقیق در جهت مهار این پدیده خطرناک به عنوان یک نیاز علمی الزامی بنظر میرسد. از آنجا که همواره قاچاقچیان در محاسبه میزان سود و هزینه ها و خطرات قاچاق فراتر از انتظار اقدام می نمایند لذا با افزایش ریسک قاچاق، قاچاقچیان تمایل کمتری بانجام آن خواهند داشت. بنابراین ضرورت دارد دولت در جهت مهار قاچاق تمهیدات لازم اتخاذ تا مشکل بیکاری و اشتغال افراد رفع و اقتصاد ملی نیز شکوفا شود.

کلمات کلیدی: قاچاق کالا و ارز، اقتصاد پنهان، مرز، خروج کالا، امنیت، شغل

مقدمه

هر جامعه ای دارای یک رشته علائق مادی و یک سلسله دل بستگی های معنوی است. علائق مادی پایه زندگی و رفاه اجتماعی را فراهم می کند و علائق معنوی توانایی فکر بوجود می آورد. این هر دو عنصر در پیشرفت کشور موثر است بطوریکه این دو نیرو استقلال اقتصادی و استقلال سیاسی جامعه را فراهم می آورد. ایجاد رفاه و آرامش از طریق قهر و غلبه با نیروهای نظامی یا بسیج کلیه عوامل سیاسی چهره ای مطمئن و پاینده ندارد مگر آنکه همراه با جستجوی راه حل های سیاسی و راه حل های خوب و صحیح باشد. هنگامی که چگونگی اقتصادی مورد قرار می گیرد سرعت و سهولت در رسیدن به جنبه های سیاسی نیز فراهم می گردد. از قدیم الایام پایه و اساس اقتصاد هر کشوری بر مبادلات کالا و معاملات استوار گردیده که تا این زمان ادامه دارد. در جهان باستان معامله بصورت معادله کالا با کالا بود تا اینکه رفته رفته با رواج پول در معاملات کار بازرگانی ساده تر گشت. تجارب قبلی نشان داده که در مبارزه با قاچاق کالا برخورد قضائی چندان مثمر ثمر نبوده و در صورت توجه به راهکارهای فرهنگی و پیشگیرانه و ایجاد شغل نقش موثری در کاهش قاچاق خواهد داشت بدیهی است

که تدوین قوانین و حمایت از تجارت و تولید داخلی و توجه به ارزشهای انسانی و اخلاقی موجب تامین امنیت عمومی بویژه در مناطق مرزی خواهد گردید. متأسفانه موضوع واردات کالاهای تقلبی و غیر استاندارد و همچنین عدم توجه به مسدود کردن مرزها معضلات زیادی را برای کشور به بار آورده که فرآیند آن ناامنی در مرزها؛ قاچاق کالاهای مصرفی در دستور کار قاچاق فروشان حرفه ای قرار گرفته که در صورت استمرار شرایط فعلی بطور قطع امنیت ملی کشور نیز به خطر می افتد لذا مبارزه با این پدیده شوم نیز بصورت گسترده امری اجتناب ناپذیر خواهد بود. هم اکنون قاچاق کالا و ارز با روشهای غیرقانونی توسط باندها و شبکه های قاچاق عمده به صورت یک جریان انحرافی انجام میگیرد که شناسایی این باندها نیز امری ضروری و حیاتی خواهد بود. پدیده قاچاق کالا امروزه به عنوان یکی از چالش های مهم جامعه مدنی و نظام عدالت کیفری مطرح است. افزایش میزان ارتکاب این نوع بزهکاری به عنوان یکی از مصادیق جرائم اقتصادی که موجبات تشدید پیامدها و آثار زیانبار آن بر بخش های مختلف نظام اقتصادی، سیاسی و اجتماعی را فراهم آورده است. منجر شده تا در سطح کشور رویکردهای متعددی نسبت به پیشگیری از اتحاد شود. اما با ید توجه داشت که ضعف های ساختار اقتصادی کشور، شاخص های اقتصادی را قبل از هر چیز دیگر تحت تأثیر قرار می دهد و احتمالاً پیامدهای نامطلوب تری از قاچاق به عنوان یک مشکل تبعی بر پیکر اقتصاد تحمیل می کند. در عین حال این واقعیت را نمی توان نادیده گرفت که آثار تخریبی قاچاق در وهله اول متوجه صنایعی است که آن ها را به رقابت در بازار داخل فرا می خواند و رفته رفته به رکود می کشاند. از این رو با تنوع و حجم چشمگیر این کالاها در کشور، وزن و سهم آن ها در اقتصاد قابل ملاحظه و انکار ناشدنی است؛ گمرک، وزارت بازرگانی، نیروی انتظام ی و ستاد مبارزه با قاچاق کالا برآورده ای متفاوتی ارائه می دهند. با توجه به این واقعیت که قاچاق کالا امروزه به معضلی

برای جامعه تبدیل شده است بحث در خصوص اقدامات و تدابیری که بتوان از بروز چنین معضلی پیشگیری نمود یا در صورت وقوع آن مرتکبین را مجازات نمود اهمیت دوچندان می‌یابد. در مقابله با قاچاق کالا به عنوان پدیده مجرمانه می‌توان دو راهکار عمده و مبتنی بر نگاه از منظر سیاست جنایی ارائه نمود. امروزه توسعه فناوری و گسترش ارتباطات و تحول چشمگیر در امر مبادلات و مناسبات اقتصادی بین کشورها، باعث نزدیکی فرهنگ مصرفی جوامع شده و از طرفی وجود مرزها و سیاستهای اقتصادی ناشی از اعمال حاکمیت دولتها در امر صادرات و واردات موجب پیدایش پدیده‌ای به نام قاچاق شده و به عنوان یکی از معضلات عمده، در سر راه اقتصادی کشورهای در حال رشد قرار گرفته است. یکی از ابعاد بسیار مهم قاچاق کالا، تاثیر منفی آن در امنیت ملی است. قاچاق کالا به طرق مستقیم و غیرمستقیم امنیت ملی کشورها را تهدید می‌کند و از مشکلات جامعه کنونی ما است که به نوعی مانع اساسی در سیر توسعه اقتصادی کشور و حمایت از تولید ملی و کار و سرمایه ایرانی است. زیرا اصولاً بیشترین هدف و انگیزه قاچاقچیان سودآوری است (عاملی که گروه مافیای اقتصادی را شکل می‌دهد) و برای رسیدن به این هدف تمامی اصول اخلاقی، ملی، فرهنگی و مذهبی را زیر پا می‌گذارند. از طرف دیگر، قاچاق کالا یکی از مهم‌ترین راه‌های ورود کالاهای ضدفرهنگی و به بیان دیگر ابزارهای تهاجم فرهنگی به داخل کشور است، که از این طریق نسل جوان جامعه و فرهنگ کشور را در معرض تهدید قرار می‌دهند. قاچاقچیان کالا، سلامت و بهداشت عموم مردم را قربانی زیاده‌خواهی - های خود نموده و به دلیل رعایت نشدن ضوابط قانونی و بهداشتی، بهداشت جامعه را آماج تهدید قرار می‌دهند، که این امر موجب بروز بیماریهای فراگیر در میان مردم و گاه مرگ افراد می‌گردد. عوارض ناشی از قاچاق که به طور کلی عبارتند از: عدم پرداخت حقوق و عوارض دولتی، برهم خوردن تعادل بازار رقابتی، سودآوری زیاد و فساد مالی و اخلاقی، مختل شدن بخش تولید کشور، بروز ارتشاء و فساد در نظام

اداری، عدم مدیریت صحیح دولت بر امور اقتصادی و اجتماعی، خطرپذیری رقابت تجاری سالم، تاثیر منفی بر کارکرد سیاستهای تجاری و اقتصادی و معضلات فرهنگی و بهداشتی، خود حاکی از آن است که برای رسیدن به یک سیاست جنایی مطلوب در مبارزه با قاچاق، نیاز به جامع‌نگری و شناسایی و بررسی دقیق علل و عوامل ممکن در بروز قاچاق و همچنین بررسی سیاستهای گذشته و میزان موفقیت آن در عمل می‌باشد. اگر علل و عوامل موجد قاچاق کالا به درستی شناسایی، ارزیابی و تحلیل نشود و بر پایه آن سیاست جنایی تدوین نگردد، چه بسا در مبارزه رو در رو با عوامل قاچاق حتی با صرف هزینه‌های هنگفت موفقیتی به دست نیاید. آنچه در یک سیاست جنایی تقنینی باید مورد توجه قرار گیرد این است که قوانین مختلف دارای انسجام، روشن و مشخص باشد و مانع از آن گردد که قضات متون قانونی را به طور متفاوت تفسیر نمایند و پاره‌ای از متون قانونی، با زمان دارای اهمیت شوند و از اجرای بعضی از آنها اجتناب شود. عدم کفایت و نارسایی قوانین موجب افزایش نوآوری دادگاه‌ها و برداشت‌های متفاوت بدنه اجتماع می‌گردد که این معضل در حال حاضر به علت تورم قوانین و مقررات مربوط به قاچاق کالا و پراکندگی آن به وضوح دیده می‌شود.

بخش اول: اهمیت و ضرورت پژوهش

یکی از مشکلات جامعه کنونی ما بحث قاچاق کالا است که به نوعی مانع اساسی در مسیر توسعه اقتصادی کشور و حمایت از سال تولید ملی و کار و سرمایه ایرانی است. بنابر این ضرورت دارد تا با بررسی مجموعه مقررات قانونی مصوب مجلس شورای اسلامی و همچنین سایر نهادهای قانون گذاری اعم از قوانین موجود در حوزه کیفری و دیگر قوانین اقتصادی و اجتماعی کشور وضعیت سیاست تقنینی ایران در زمینه مبارزه و پیشگیری و کنترل قاچاق کالا در کشور مورد بررسی قرار گیرد تا به دین ترتیب ضمن شناخت نواقص و معایب موجود در زمینه قانونگذاری پیشنهادات لازم

در جهت اتخاذ یک سیاست جنایی مناسب ارائه شود. از آنجا که کنترل قاچاق کالا در کشور در گرو وجود یک سیاست جنایی تقنینی در این زمینه می باشد بنابراین ضروری است با انجام تحقیق علمی سیاست جنایی کنونی تقنینی کشور در این خصوص مورد بررسی قرار گیرد. از آنجا که قاچاق پیامدهای سنگین اقتصادی داشته و در حقیقت باعث نهادینه شدن نظم گریزی اقتصادی می شود برای رفع این معضل نیاز به برنامه ریزی علمی، هماهنگی بین نهادها از ابعاد تقنینی اجرائی و قضایی وجود دارد. متأسفانه تاکنون سیاست جنایی تعریف شده‌ای در خصوص مبارزه با قاچاق کالا نداشته‌ایم زیرا در مبارزه با جرم نیاز به هماهنگی مکمل سه قوه است و نه موازی کاری. بررسی سیاست جنایی ایران در قبال پدیده مواد روان گردان رویکردی کلان به این پدیده مجرمانه است. منظور از سیاست جنایی که چارچوب علمی این مقاله را تشکیل می دهد؛ مجموعه شیوه‌هایی است که هیأت اجتماع یعنی دولت و جامعه با استفاده از آن، پاسخ‌های گوناگون به پدیده مجرمانه را سازمان می بخشد.

بند اول: بررسی اهداف پژوهشی

از اهداف مهم این تحقیق دستیابی به نوع سیاست جنایی اتخاذ شده توسط قانونگذار در برخورد با پدیده قاچاق کالا است. که برای رسیدن به این منظور بررسی سابقه قانون گذاری و همچنین پی بردن به این موضوع که در سیاست جنایی موردنظر مقنن چه اقداماتی و در چه راستای صورت گرفته و قانونگذار در پی چه نوع برخوردی با مرتکبان چنین جرایمی بوده ضروری به نظر می رسد. و از طرف دیگر بررسی این موضوع که آیا قانونگذار سیاست خاصی را در نظر داشته یا به طور طبیعی و ناخواسته با تدوین قوانین مقطعی یک سیاست نانوشته‌ای را دنبال نموده است و آیا در سیاست جنایی موردنظر توانسته انسجام خاصی را دنبال نماید و تصویب قوانین در راستای یک سیاست کلی بوده یا اینکه با تصویب قوانین متناقض و متضاد در عملکرد سیاست

جنایی خود دچار تناقض گردیده است. از دیگر اهداف این تحقیق این است که اساس جرم‌انگاری قاچاق کالا بر چه مقاصد و اهدافی استوار است و قانون‌گذار برای تامین چه منافعی به جرم‌انگاری قاچاق پرداخته است و آیا در این جرم‌انگاری به زیرساخت‌های لازم و اقدامات پیش‌گیرانه نیز توجه داشته است.

بند دوم: اهداف جزئی

۱. شناسایی رویکرد سیاست جنایی ایران نسبت به قاچاق کالا و ارز
۲. ارائه راهکارهایی جهت تدوین یک سازوکار مناسب بومی در قلمرو قاچاق کالا و ارز
۳. تبیین ابعاد قاچاق کالا و ارز در جامعه ایران
۴. مطالعه تطورات تاریخی سیاست جنایی ایران در عرصه قانونی، قضایی و اجرایی در مقابله با قاچاق کالا و ارز

بخش دوم: مفهوم قاچاق و انواع قاچاق کالا و ارز

بند اول: مفهوم قاچاق

از آنجاییکه روش معمول قانونگذاری در زمینه امور کیفری آن است که مقنن، هر فعل یا ترک فعلی را که مورد نهی قرار داده و بدان وصف مجرمانه می‌دهد، قبل از تعیین مجازات برای مرتکبین آن، تعریفی مختصر و اجمالی از عملی که بدان وصف مجرمانه داده شده است، نیز به دست می‌دهد قبل از هر چیز باید تعریفی از قاچاق ارائه شود. در اینجا اول تعاریفی که از قاچاق در قوانین مختلف بیان شده، آورده و سپس تعریف قاچاق از دیدگاه صاحب نظران (چه اشخاص حقیقی و چه اشخاص حقوقی) بیان می‌شود.

الف) در قانون انحصار تجارت خارجی، قاچاق به معنی " کلیه اجناسی که برخلاف مقررات این قانون وارد مملکت می شود قاچاق محسوب و به نفع دولت ضبط و فروخته می شود و مرتکبین به حبس از ۶ ماه تا یک سال محکوم خواهند شد " (بند الف ماده (۱۱) قانون انحصار تجارت خارجی مصوب تیر ماه ۱۳۱۱ با اصلاحات بعدی)

ب) قانون مجازات مرتکبین قاچاق بدون تعریفی از قاچاق مصادیقی از آن را در مواد (۵-۱) ذکر کرده است از جمله: اموال موضوع درآمد دولت، اموال ممنوع الصدور و ممنوع الورد و کالاهای انحصاری. (قانون مجازات مرتکبین مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۲۹ با اصلاحات بعدی)

بند دوم: تعریف قاچاق از دیدگاه اشخاص حقیقی

الف) محمد تقی جوان در کتاب قاچاق و تخلفات گمرکی درباره ی قاچاق می گوید: "کلمه قاچاق یک کلمه ای ترکی است و به معنی گریزانیدن می باشد و از مجموعه قوانین و مقررات مربوط چنین استنباط می شود که قاچاق عبارت از فرار دادن مال خواه آن مال مربوط به در آمد دولت بوده و یا ورود و خروج و تولید و نقل و انتقال و خرید و فروش آن طبق قوانین مربوطه ممنوع یا غیر مجاز گردیده باشد" (جوان، ۱۳۵۱: ۲۵)

ب) محمد جعفر جعفری لنگرودی در ترمینولوژی حقوق در باره قاچاق آورده است: حمل و نقل کالا از نقطه ای به نقطه دیگر برخلاف مقررات مربوط به طوری که ناقض ممنوعیت یا محدودیتی باشد که قانونا مقرر شده است (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۸، ۴۰۴۲) و.....

بند سوم: قاچاق از دیدگاه اشخاص حقوقی

الف) اداره حقوقی وزارت دادگستری: "قاچاق عبارت از وارد یا صادر کردن برخلاف قوانین و مقررات جاریه و یا اقدامی که قانوناً در حکم قاچاق محسوب شده است" (میرزایی، ۷/۷۹۸۷، ۸/۱۲/۱۳۷۳: ۸۲)

ب) نظر کنوانسیون ۱۹۷۷ درباره ی قاچاق: اصطلاح (قاچاق) عبارت است از تقلب گمرکی که شامل گذراندن مخفیانه کالا به هر طریقی از مرزهای گمرکی می باشد، که بدان وسیله شخصی موجب اغفال گمرک و فرار از پرداخت تمام یا بخشی از مالیات و عوارض مربوط به ورود و صدور شده یا اجرایی ممنوعیت ها و محدودیت های موضوع قانون امور گمرکی را نادیده گرفته و یا منافع مغایر با قانون امور گمرکی به دست آورد. (احمدی، ۱۳۸۵: ۴۱)

بخش سوم: تاریخچه جرم قاچاق

سوداگری و دادوستد از گذشته های دور همواره پیشه تعداد بسیاری از آدمیان بوده است، تجارت های دریایی و زمینی و وجود جاده ها و مسیرهای باستانی و آثار و نشانه های به دست آمده همگی این مطلب رو تایید می کنند. هرودت مورخ بزرگ یونانی نقل می کند، هخامنشیان منابع مالی دولت را از عوارض در اسکله، بندر، میدان فروش بار و نیز تجارت داخلی تامین می کردند. در زمان اشکانیان نیز کالاهای که وارد کشور می شد، در دفاتری ثبت می کردند و از دارندگان کالا عوارض دریافت می نموده اند. در زمان ساسانیان نیز اخذ عوارض راهداری از بازرگانان و کاروان ها همچنان معمولی بوده است. در صدر اسلام، دریافت عوارض مال التجاره از هر چهل هزار درهم، یک درهم بوده است. این عوارض شامل کالاهای حرام مثل مسکرات نبوده است (شادنیا، ۱۳۷۵: ۵). از بررسی کتب مورخان قرن هفدهم میلادی چنین بر می آید که در دوران صفویه اخذ عوارض تجاری را (دربندر) و رئیس آن را (شه

بندر) می گفتند. ادارات در بندر صور تحساب های خود را در دو نسخه تنظیم کرده ، مرتب به اداره مرکزی می فرستادند. (جمعی از نویسندگان، ۱۳۸۱: ۲۱) با این همه در خصوص اینکه دقیقاً از چه زمانی پدیده قاچاق آغاز شده است اطلاعات درستی در دست نیست اما آنچه مسلم است با ظهور تمدن های بزرگ در جهان که پیامد آن رونق کسب و تجارت بود پدیده قاچاق نیز در مشرق زمین بروز پیدا کرده است .

بند اول: انواع قاچاق

قاچاق به عناوین مختلف دسته بندی می شوند، قاچاق را می توان به قاچاق داخلی و خارجی تقسیم کرد، در این تقسیم بندی مبدا و مقصد محموله قاچاق در نظر گرفته می شود و چنانچه این دو نقطه در یک کشور باشند قاچاق داخلی و در غیر این صورت قاچاق خارجی محسوب می شود ، همچنین بالحاظ عوارض تعلق گرفته به کالا ، قاچاق را می توان قاچاق گمرکی و قاچاق عوارض بلدی تقسیم کرد . براین اساس صدور و ورود کالاهای مجاز بدون دادن عوارض گمرکی ، و حمل و نقل کالا در داخل کشور بدون دادن عوارض بلدی نیز قاچاق محسوب می شود . از سویی دیگر با توجه به ممنوع بودن و نبودن کالاهای قاچاق ، این جرم قابل تقسیم به قاچاق کالاهای ممنوعه و قاچاق کالاهای مجاز است (محمدزاده ، وبلاگ دادگر، ۲۹ اردیبهشت ۱۳۹۲)

بند دوم: نگاهی به تدابیر سیاست جنایی ایران در مبارزه با قاچاق کالا و ارز

از سال ۱۳۰۶ که ماده واحده قانون مجازات مرتکبین قاچاق به تصویب رسید تا به امروز نزدیک به ۸۷ سال می گذرد در طول این مدت نسبتاً طولانی قوانین زیادی به تصویب رسیدن که اکثر آنها درباره نحوه ی مجازات (نقدی ، حبس و در برخی موارد شلاق) مرتکبین قاچاق می باشد . در این قوانین بیشتر از آن که به فکر علت یابی و

ریشه کن کردن قاچاق باشند در این اندیشه بودن تا با مجازات های مالی و بعضاً جسمی از تکرار جرم قاچاق جلوگیری کنند. در این قوانین هیچ توجه ای به معنی و مفهوم سیاست جنایی، که علاوه بر پاسخ های کیفری از نهادهای مردمی و راه حل های پیشگیرانه استفاده می شود، نمی شد. با نگاهی گذرا بر قوانین سابق و تعاریفی که این قوانین برای قاچاق کالا و ارز به کار برده اند به خوبی متوجه این مسئله می شویم که قانونگذار بیشتر توجه خود را معطوف به پاسخ های کیفری یا همان سیاست جنایی در معنایی مضیق خود کرده است. این رویه قانونگذار بعد از انقلاب اسلامی در تصویب قوانین همچون قانون مجازات اخلا لگران در سال ۱۳۶۹، قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی در سال ۱۳۷۴ ادامه یافت تا اینکه در سال ۱۳۹۲ با تصویب قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز که بخش عمده ای از آن را به پیشگیری و راه حل های غیر کیفری اختصاص داده است از این رویه عدو نموده و به سیاست جنایی به معنای موسع نزدیک تر شده است. به نظر دانشمندان و صاحب نظران، سیاست جنایی، از لحاظ کاربردی و در صحنه عمل، به چهار دسته متفاوت

۱- سیاست جنایی تقنینی

۲- سیاست جنایی قضایی

۳- سیاست جنایی اجرایی

۱- سیاست جنایی مشارکتی

بخش چهارم: سیاست جنایی تقنینی

سیاست جنایی تقنینی در حقیقت همان تدابیر قانونگذار در مورد واکنش علیه جرم است که مجموعه ای از تدابیر مبارزه با بزه کاری را دربرمی گیرد که در قانون متجلی شده است و دارای ضمانت اجرای قانونی می باشد. این نوع از سیاست

جنایی، ضمن آنکه صلاحیت قانونی دارد، بیان گر اصول کلی حاکم بر نظام کیفری یک جامعه می باشد. سیاست جنایی تقنینی، گاه بر عمل منحرفانه یا مجرمانه تکیه دارد و گاهی نیز بر شخصیت مباشر و مرتکب آن عمل مجرمانه یا منحرفانه، تأکید می کند. در زمینه قاچاق کالا و ارز می توان گفت که تصویب قوانین و مقررات مختلف که عمدتاً خارج از قوه مقننه صورت گرفته است وضعیت مشتت و پراکنده ای ایجاد نموده و انسجام کافی در قوانین و مقررات برای مبارزه با قاچاق کالا و ارز تا تصویب قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲ که قوانین ماقبل خود را ملغاً می کند، مشاهده نمی شود. زیرا اولاً مجمع تشخیص مصلحت نظام که مطابق قانون اساسی صرفاً برای حل اختلاف میان مجلس و شورای نگهبان از یک طرف و مشورت با رهبری برای حل معضلات نظام از طرف دیگر تأسیس شده است، مطابق قانون اساسی حق قانون گذاری ندارد، اما مشاهده می شود که در زمینه قاچاق کالا و ارز مبادرت به قانون گذاری نموده که آن هم با تعدادی مواد مختصر، ناقص، مجمل و بعضاً مبهم، نمی تواند سیاست جنایی تقنینی مناسبی را ترسیم نماید. ثانیاً تدوین آیین نامه اجرایی آن توسط قوه مجریه و دستورالعمل نحوه رسیدگی به پرونده های قاچاق کالا و ارز توسط رئیس قوه قضاییه که به تکرار توسط دیوان عدالت اداری موادی از آن ها ابطال گردیده است خود دلیل واضحی بر تشتت مقررات مربوط به قاچاق کالا و ارز است. (پورابراهیم، ۱۳۹۱ : ۱۹۹ تا ۲۶۸) از اولین دوره ای که قانونگذار برای مرتکبین جرم قاچاق قانون وضع کرد تا به الان تعداد محدودی قانون به تصویب رسیده است اما در همین محدود موارد قانونگذار سعی کرده است با توجه به اوضاع و احوال جامعه با تشدید مجازات قاچاق از تکرار این جرم جلوگیری کند اما هیچ گونه برنامه ای برای جلوگیری از انجام قاچاق توسط افراد بالقوه که امکان درستی به ارتکاب قاچاق را دارند نداشته است زیرا بیشتر توجه قانونگذار به جلوگیری از تکرار بوده تا

جلوگیری از عدم ارتکاب جرم مورد نظر، به بیان دیگر قانونگذار در قوانین قبلی هیچ توجه ای به علل قاچاق ننموده است و در عوض سعی کرده است با تشدید مجازات باعث عدم گرایش مردم به این جرم شود که البته گذر زمان ثابت کرده این نوع سیاست کارایی خاصی ندارد و بالعکس آنچه مدنظر قانونگذار بوده نه تنها از قاچاق کم نشده بلکه روز به روز به تعداد افرادی که به سمت قاچاق می روند بیشتر می شود به همین علت قانونگذار سعی کرده با تصویب قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز علاوه بر تشدید مجازات برای مرتکبین، با ایجاد راهکارهای از افزایش جرم قاچاق جلوگیری کند از جمله این راهکارها می توان به ایجاد سامانه نرم افزاری نظارت بر فرایند تجارت، الکترونیکی نمودن تمامی اسناد مربوط به ورود و صدور و حمل و نقل و ... که باعث کاهش جعل اسناد و در نتیجه کاهش قاچاق از این طریق می شود، ایجاد شناسه کالا و شناسه رهگیری برای کالاهای خارجی، که این امر باعث شناسایی کالاهای قاچاق و فاقد مجوزهای لازم می شود، همچنین با استفاده از دستگاه های تبلیغاتی از جمله صدا و سیما، آموزش و پرورش و ... باعث ارتقای فرهنگ عمومی برای گرایش به استفاده از کالاهای داخلی و جلوگیری از مصرف کالای قاچاق شود. در ذیل قوانین را با توجه به تاریخ تصویب به صورت اجمالی بیان می کنیم تا هم با روند جرم انگاری قاچاق کالا در ایران بیشتر آشنا شویم و هم نوع مجازات ها و شدت آنها را بررسی کنیم: در مبحث آخر مقایسه ای بین قوانین قبلی با قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲ برای بیان تفاوت ها این قوانین آورده می شود.

بخش پنجم: قانون مجازات مرتکبین قاچاق ۱۳۰۶

قانون خاصی در مورد (قاچاق) به نام قانون مجازات مرتکبین قاچاق در یک ماده به تصویب رسید. در این قانون برای قاچاق مالی که موضوع عایدات دولت باشد اشیای ممنوع الورد، مجازات حبس تادیبی از هشت روز تا دو سال بعلاوه رد

عین یا مثل یا قیمت مال قاچاق شده و اشیای ممنوع الورود تعیین شده بود. حبس مذکور از قرار روزی یک تومان قابل تبدیل دانسته شده که حکایت از توجه قانونگذار به سیاست حبس زدایی برای کاهش جمعیت کیفری زندانیان دارد. در این قانون اولاً اشیای ممنوع الصدور موضوع حکم قاچاق قرار نگرفته بعلاوه در صورت نبودن عین مال قاچاق، اجازه رد مثل آن نیز داده شده که چنین اجازه ای در مقررات بعدی دیده نمی شود. مهم تر اینکه در اولین قانونگذاری در مورد قاچاق، واکنش کیفری از نوع (حبس) برای قاچاق در نظر گرفته شده است.

بخش ششم: قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب ۱۳۱۲

بعد از سال ۱۳۰۶ که اولین ماده واحده درباره جرم قاچاق توسط قانونگذار ایران به تصویب رسید دو مورد قانون یکی در مورد دخانیات و دیگری در مورد تجارت خارجی به تصویب شورای ملی وقت رسید که البته هر دو قانون جزء قوانین خاص محسوب می شوند تا اینکه در سال ۱۳۱۲ قانونگذار قانون جدیدی با همان نام قانون مجازات مرتکبین قاچاق در ۵۰ ماده و ۱۱ تبصره تصویب کرد که برای قاچاق موضوع عایدات دولت یا مشتقات آن، علاوه بر رد مال یا قیمت آن و تأدیه دو برابر عایداتی که برای دولت مقرر بوده، حبس تأدیبی از سه ماه تا دو سال مقرر کرده بود ماده ۱ - هر کس در مورد مالی که موضوع عایدات دولت است یا مشتقات آن، مرتکب قاچاق شود (اعم از اینکه عایدات مزبوره بر طبق قانون مخصوص تصویب و یا در ضمن بودجه کل مملکتی صریحاً منظور و تصویب شده باشد) علاوه بر رد مال یا قیمت آن به تأدیه دو برابر عایداتی که برای دولت مقرر بوده و به حبس تأدیبی از سه ماه تا دو سال محکوم خواهد شد. شروع به جرم قاچاق علاوه بر ضبط مال و نصف جزای نقدی فوق موجب محکومیت به سه ماه تا یک سال حبس تأدیبی خواهد بود. بنابراین، قانونگذار ضمن تشدید

مجازات حبس، برای اولین بار، مجازات جزای نقدی نیز برای مقابله با قاچاق کالا مقرر نموده است. به عبارتی، قانونگذار بعد از قانون ۱۳۰۶ دریافت که حبس به تنهایی در مورد این قسم از قاچاق که متضمن زیان مالی دولت می باشد، کافی نیست و در مورد شخصی که با زیرکی کالای خود را از پرداخت حقوق ورودی متعلق به آن فراری داده و زیانی به دولت زده، شایسته دانسته که از مجازات جزای نقدی استفاده کند که هم به سرعت و آسانی اجرا می شود و هم ضمن جبران خسارت وارد شده به دولت، درآمدهای دولت و موجودی خزانه عمومی را افزایش می دهد. در مورد این قسم از قاچاق قانونگذار، مجازاتی را برای مرتکب تجویز کرده که بیشتر جبران کننده ضرر و زیان ناشی از جرم است و بیشتر هدف ذهنی مجازات ها یعنی اجرای عدالت را تامین می کند اگر چه ضبط کالا و تحمیل جریمه ای به میزان دو یا چند برابر ارزش کالا یا مالیات متعلق به ورود و صدور آن و حبس مرتکب، می تواند هدف عینی مجازات را هم- که همان اصلاح مرتکب و پیشگیری خاص و عام می باشد- در صورتی که مرتکب در شروع فعالیت قاچاق باشد- برآورده سازد.

بخش هفتم: قانون مجازات اخلاگران در نظام اقتصادی کشور در سال ۱۳۶۹

در سال ۱۳۶۹ قانونگذار به علت اینکه کشور در شرایط خاص به سر می برد و از لحاظ اقتصادی در تنگنا بود تصمیم گرفت قانون چند ماده ای تصویب کند که قانون مذکور جرم قاچاقچیان را با وجود شرایط خاصی برابر جرم مفسد فی الارض می دانست. قانون مزبور که به قانون مجازات اخلاگران در نظام اقتصادی کشور معروف شد بیشتر به مجازات حبس های طولانی مدت و در برخی موارد اعدام توجه داشت. که هرچند برای آن شرایط به نظر می رسید کافی باشد اما چون مثل قوانین قبل از انقلاب به علل

قاچاق توجه ای نداشت و همچنین به علت همان شرایط خاصی که در قانون ذکر شد بود عملاً تعداد بسیار کمی از مجرمین قاچاق متحمل مجازات سنگین می شدند کارایی خود را از دست داد در نتیجه نیاز به قانونی جدیدتر و کامل تر احساس می شد که این قانون در سال ۱۳۷۴ به تصویب رسید. می توان گفت قانونگذار ایرانی در قانون مجازات اخلاکگران در نظام اقتصادی کشور در سال ۱۳۶۹ در زمینه ای سیاست جنایی تقنینی علاوه بر اینکه نسبت به قانون سال ۱۳۱۲ هیچ پیشرفتی نداشته است بلکه به علت اینکه در قانون سال ۱۳۶۹ فقط جنبه کیفری قاچاق را افزایش داده است و توجه خود را به این موضوع معطوف کرده است، که با افزایش مجازات کیفری شاهد کاهش قاچاق کالا و ارز در کشور می شویم، می توان گفت یک عقب گرد سیاست کیفری داشته است تا پیشرفت در سیاست جنایی تقنینی که این خود یک عملکرد منفی در زمینه ای سیاست جنایی تقنینی در ایران به شمار می آید.

بخش هشتم: قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۷۴

بعد از قانون مجازات اخلاکگران، قانونگذار خیلی زود متوجه این موضوع شد که قانون فوق آن کارایی که مد نظرش بوده است رو ندارد اما به جایی اینکه خود قوه مقننه دست به کار شود و با تصویب قانونی جدیدتر و کارآمدتر این نقیضه رو برطرف کند مجمع تشخیص مصلحت کشور، که طبق قانون اساسی کشور صلاحیت قانونگذاری و تدوین قوانین رو ندارد، وارد عمل شد و با تصویب قانونی ۱۰ ماده ای که هم مجمل بود و هم ناکافی باعث سوء استفاده قاچاقچیان از وضع موجود شد در نتیجه تصویب این قانون نه تنها باعث کاهش یا توقف قاچاق کالا و ارز نشد بلکه به علت قوانین پراکنده در این زمینه باعث افزایش قاچاق کالا و ارز در ایران شد. علت اینکه قانون فوق نتوانست جلوی افزایش قاچاق کالا و ارز را بگیرد اول از همه تصویب آن توسط

مجمعی که صلاحیت قانونگذاری و تدوین قانون رو نداشت دوم مبهم، مجمل و ناقض بودن قانون فوق الذکر و از همه مهم تر عدم توجه قانون مزبور به علل قاچاق کالا و ارز در کشور بود. قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز به علت اینکه فقط ۱۰ ماده داشت که این مواد اندک نیز بیشترین توجه خود را به مجازات نقدی معطوف کرده بود مجبور شد از اکثر مواد قانون مجازات مرتکبین قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۱۲ بهره ببرد. در واقع قانون جدید هیچ گونه مزیتی نسبت به قانون سال ۱۳۱۲ نداشته است که همین امر باعث ناکامی دوباره قانونگذار ایرانی رز زمینه ای سیاست جنایی تقنینی شده است و همین ناکامی و شکست قانونگذار ایرانی تبعات جبران ناپذیری بر پیکره ای کشور داشته است.

بخش نهم: قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲

قانونگذار ایرانی بعد از سالیان طولانی که از تصویب و لازم الاجرا شدن قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی در سال ۱۳۷۴ توسط مجمع تشخیص مصلحت نظام کشور که با گذشت مدت اندکی برهمگان ثابت شد که قانون فوق نا کارآمد است تصمیم گرفت قانون جدیدی تصویب کند که نسبت به قوانین قبلی هم از لحاظ شکلی و هم از لحاظ ماهوی پیشرفت کرده و معایب قوانین قبلی را نداشته باشد به همین خاطر قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز را در سال ۱۳۹۲ تصویب و لازم الاجرا کرد. قانون سال ۱۳۹۲ هم از لحاظ تعداد مواد قانونی، با توجه به اینکه از ۷۷ ماده بهره می برد، نسبت به قوانین قبلی خود کامل تر و جامع تر است و هم اینکه در قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲ به پیشگیری از جرم قاچاق با استفاده از راهکارهای غیر کیفری و همچنین با افزایش مجازات کیفری باعث ترس و ارباب متهمین شده و در در نتیجه از تکرار جرم قاچاق جلوگیری می شود. قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲ نسبت به قوانین قبلی خود (قانون مبارزه با مرتکبین قاچاق کالا و ارز

۱۳۱۲ - قانون مجازات اخلاالگران در اقتصاد کشور ۱۳۶۹ - قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی ۱۳۷۴ { تفاوت ها و پیشرفت های داشته است.

بخش دهم: پیشگیری از وقوع جرم

پیشگیری از وقوع جرم می تواند قبل یا بعد از وقوع جرایم متصور گردد و ممکن است وظیفه ی پیشگیری از وقوع جرایم ، جنبه ی تقنینی به خود گرفته و مانند جمهوری اسلامی ایران ، یکی از وظایف دستگاه قضایی محسوب شود . به هر حال اقدامات پیشگیرانه در کارآیی سیاست جنایی قضایی موثر است و هر چقدر پیشگیری از وقوع جرایم گسترده تر و موفق تر باشد ، به همان اندازه مراجعات به دادسراها و محاکم و به تبع آن به زندان ها کمتر می شود. از آنجایی که مباحث مربوط به پیشگیری ، از مبانی و پایه های دستیابی به یک نظام قضایی موفق و توسعه یافته است ، در کشور ما نیز به طور جدی باید مورد توجه قرار گیرد ، تعریف و انواع پیشگیری با تکیه بردانش بومی، در مباحث قبلی ارایه شده است. آموزه ها و مفاهیم نوین علوم جنایی و سیاست جنایی، درسالهای اخیر بطور فزاینده ای نظام های قضایی راتحت تأثیر خود قرار داده و روشهای سنتی رامتحول ساخته اند که از میان آنها، باتأکید بردانش بومی می توان به موارد زیر اشاره کرد.

بخش یازدهم: بزه دیده شناسی حمایتی

یکی از ارکان مهم پدیده ی مجرمانه بزه دیده است. قربانیان جرایم وبزه دیدگان، تاکنون موقعیت واقعی ومناسب خود را در مباحث حقوقی و سیاست جنایی پیدانکرده اند و از موضوعات تقریباً فراموش شده ی حقوق جزا هستند. درسال های اخیر توجهی نسبی در نظام های مختلف به این مفاهیم شده و تا حدودی حقوق بزه دیده در نظر گرفته می شود، هرچند که این اقدامات وتلاش ها کافی نبوده و آن گونه که به عناصری چون جرم، مجرم ومجازات اهمیت داده می شود، به بزه دیده اهمیت داده نمی

شود. مطالعه ی بزه دیدگان در قلمرو جرم شناسی موضوع دانش مستقلی به نام "بزه دیده شناسی" است؛ دانشی که به دنبال بی توجهی به بزه دیده در حوزه ی جرم شناسی پدید آمد و در پی بررسی علل بزه دیدگی در کنار علل بزه کاری به قلمرو علوم جنایی پا گذاشت. بزه دیده شناسی حمایتی براین اندیشه استوار است که جامعه به طور کلی و نظام عدالت جنایی به طور خاص باید در همه ی لایه های خود (یعنی لایه های مشارکتی، تقنینی، قضایی و اجرایی) توجه به حقوق شایسته و نیازهای بایسته ی بزه دیده را وارد سازند و به ترمیم آسیب دیدگی ها و جبران آثار بزه دیدگی آنان جامعه ی عمل بپوشانند." (رایجیان اصلی، ۱۳۸۴: ۱۳) هر چند که هر کسی ممکن است در شرایط خاصی بزه دیده واقع شود، لیکن بر مبنای آسیب شناسی سن و جنس و وضعیت، گروه های خاصی مانند زنان، کودکان، سالمندان و ناتوانان بیش از دیگران در معرض بزه دیدگی واقع می شوند. یکی از تأثیرهای مهمی که یافته های بزه دیده شناسی بر سیاست جنایی جوامع مختلف داشته، حمایت از بزه دیدگان و بهبود موقعیت حقوقی آنان بوده است؛ موقعیتی که با توسعه و استقلال حقوق جزا به تدریج تضعیف گشته و حمایت از حکمرانان و دولت ها جایگزین آن گردیده است. (توجهی، ۱۳۸۳: ۶۱۵) جرم زدایی شامل فرایندهایی است که به موجب آنها، صلاحیت کیفری نظام کیفری برای اعمال ضمانت اجرا به منزله ی واکنشی است نسبت به شکل خاصی از رفتار - یعنی رفتار مجرمانه ی خاص - و ممکن است از رهگذر قانون گذاری یا شیوه ی تفسیر قوه ی قضاییه از قانون انجام گیرد. (گزارش جرم زدایی اروپا، ۱۳۸۴: ۱۰) در صورتی که از برخی عناوین مجرمانه، جرم زدایی شود و این کار توسط قوه ی مقننه به شکلی رسمی و قانونی صورت گیرد، با جرم زدایی رسمی سرو کار داشته و اگر جرم زدایی از طریق کاهش تدریجی فعالیت های نظام قضایی، توسط محاکم و قضات صورت گیرد، بدون اینکه قانون خاص و جدیدی به تصویب رسیده باشد، جرم زدایی عملی مد نظر است. سیاست جرم

انگاری افراطی مردود بوده و لازم است از همان ابتدا سیاست های جنایی، در یک سیستم و نظام قضایی اسلامی تدوین شود و جرایم در چهارچوب این سیاست ها مشخص شود و خارج از این چهارچوب، بیهوده جرم ایجاد نشود. به این ترتیب با مقدار بسیار کمی از جرایم روبرو خواهیم شد و این همان جرم زدایی است. البته مفهوم جرم زدایی این نیست که بدون ضابطه، از برخی جرایم عنوان مجرمانه راسب کنیم، بلکه مفهوم واقعی آن این است که این سیاست ها در نظر گرفته شود و تعداد جرایم محدود شود و سایر موارد به گونه ای دیگر حل و فصل شود. (گودرزی بروجردی، ۱۳۸۴: ۱۱۲)

بند اول: کیفر زدایی

کیفر زدایی، زدودن کیفر از اعمال مجرمانه یا کاهش اثرات آن است و می تواند به شکل تخفیف یا تبدیل مجازات صورت گیرد. بکارگیری جایگزین های زندان می تواند نمونه ای از کیفر زدایی محسوب شود. مفهوم کیفر زدایی بیانگر همه ی شکلهای تخفیف در نظام کیفری است. و هر چند که با مفهوم جرم زدایی تشابه دارد اما متفاوت از آن است. (گراش جرم زدایی اروپا، ۱۳۸۴: ۱۴) کیفر زدایی از طریق کاهش استفاده از مجازات حبس، جمعیت کیفری زندان ها را تقلیل داده، ضمن کاستن از اثرات منفی مجازات هایی مانند زندان، بر سیاست جنایی قضایی تأثیر می گذارد. گسن در تعریف کیفر زدایی چنین بیان داشته است: "کیفر زدایی عبارت است از عملیات سیاست جنایی که مشتمل است بر تخفیف کیفر تا حذف آن یا پیشنهاد تناوب بین کیفر و یک اقدام غیر کیفری در باره ی عمل مجرمانه، کیفر زدایی بدین سان می تواند نسبی باشد یا به عکس، مطلق." (آقازاده، ۱۳۸۱، به نقل از: گسن (ریمون)، ص ۱۹)

بخش دوازدهم: جایگزین های سنتی

جایگزین های سنتی مجازات حبس نیز از ساز و کارهای موثر و در عین حال از ابزارهای سیاست جنایی قضایی در قبال کیفر حبس می باشد. با اعمال جایگزین ها از آمار و تعداد محکومین به حبس کاسته شده و از این طریق تأثیر این ابزار (سازو کار) بر موضوع بحث آشکار می گردد. در تعداد قابل توجهی از مواد قانونی عناوین مجرمانه، علاوه بر حبس مجازات های دیگری هم مانند جزای نقدی و شلاق تعیین شده است که قاضی در انتخاب یکی از آنها مختار شناخته شده است. علاوه بر این، استفاده از مقررات مربوط به تخفیف و تبدیل مجازات ها، در جایگزینی دیگر مجازات ها به جای حبس و کاهش جمعیت کیفری زندان ها موثر است.

بخش سیزدهم: سیاست جنایی قضایی

این سیاست شامل برداشت قوه قضاییه از سیاست جنایی تقنینی است. منظور از سیاست جنایی قضایی تدابیری است که توسط مجموعه قوه قضاییه که عمدتاً شامل آرای وحدت رویه دیوان عالی کشور و دیوان عدالت اداری، هم چنین رویه عملی قضات و دادگاه ها در مقام رسیدگی به پرونده ها است که در زمینه قاچاق کالا و ارز می توان در هر کدام از موارد بالا مثال های متعددی را به عنوان شاهد ذکر کرد که مهم ترین آن دستورالعمل نحوه رسیدگی به پرونده های قاچاق کالا و ارز مصوب رییس قوه قضاییه است. نکته بسیار مهمی که در این باره باید به آن اشاره کرد، موضوع مداخله قوه مجریه از طریق سازمان تعزیرات حکومتی در رسیدگی به پرونده های قاچاق کالا و ارز است که به نوعی مداخله در کار قوه قضاییه محسوب می شود و با اصل تفکیک قوا مغایرت دارد و مهم تر از آن از دیدگاه سیاست جنایی قضایی، این که تعدد مراجع رسیدگی آن هم در دو قوه مستقل مانع از ایجاد رویه واحد و مناسب در مواجهه با این جرایم گردیده است.

سیاست جنایی قضایی به معنای مضیق آن، یعنی سیاست جنایی که در تصمیم ها و عملکرد دادگاه ها منعکس است. پس از آن که قانونگذار، سیاست جنایی خود را در قالب قوانین و مقررات پیاده کرد، این قوانین و پیام های قانونگذار، به صورت های متفاوتی درک و پذیرفته می شود. قانون به تبیین اصول و مبانی کلی نظام کیفری یک جامعه پرداخته و تفسیر و تطبیق آن را در موارد خاص به قضات محاکم واگذار نموده است. این امر یعنی روح بخشیدن به الفاظ خشک و بی روح قوانین و فعلیت بخشیدن به آن ها. به بیان دیگر، «سیاست جنایی قضایی یعنی سیاست جنایی تقنینی، آن طور که مورد برداشت، تفسیر و عمل قضات قرار می گیرد» (قیاسی، ۱۳۸۵: ۲۹). در زمینه جرم قاچاق کالا و ارز تدابیر و عملکرد دولت را در سه شعبه فرعی ذیل می توان ارزیابی نمود:

الف) آیین نامه اجرای قانون نحوه رسیدگی به جرم قاچاق کالا و ارز که به تصویب هیأت دولت رسیده است، در واقع خط مشی کلی را که در قانون موصوف ترسیم شده، عینیت بخشیده است. با توجه به الغای موادی از آن توسط دیوان عدالت اداری شائبه خلاف قانون بودن آن را تقویت نموده و پیکره این آیین نامه را فاقد انسجام کافی برای مبارزه پیگیر جامع و شفاف نموده است. دیگر مصوبات هیأت دولت هم که بسیار متعدد و پراکنده هستند به همین منوال است.

ب) ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز که زیر نظر رئیس جمهور تشکیل می شود و رئیس آن منصوب از طرف وی است در واقع سیاست گذار اصلی در امر مبارزه با این جرم در کشور تلقی می شود که تاکنون مصوباتی هم داشته است اما راجع به درصد موفقیت آن آمار دقیقی در دسترس نیست.

ج) نیروی انتظامی که بازوی اصلی مبارزه با قاچاق کالا و ارز است و زیر نظر وزارت کشور انجام وظیفه می کند، هر چند که به عنوان ضابط قوه قضاییه در

مواجهه با جرائم تلقی می شود، ولی در سیاست گذاری های کلان تابع قوه مجریه است که در امر مبارزه با قاچاق کالا و ارز با مشکلات خاص خود از جمله کمبود نیرو، بودجه و تجهیزات روبه رو است . ضمن این که قاچاق کالا و ارز نیازمند تجهیزات پیشرفته، امکانات مناسب و نیروهای ورزیده و آموزش دیده است .

۵) گمرکات کشور که زیر نظر وزارت اقتصاد و دارایی اداره می شوند نقش به سزایی می توانند در پیش گیری از قاچاق کالا و ارز داشته باشند که آن مرجع نیز با کمبودهای عدیده ای از جمله کمبود نیرو، تجهیزات، نبود شفافیت مقررات و حجم گسترده مقررات دست و پا گیر گمرکی روبه روست که مرتب هم در حال تغییر است.

در عرصه سیاست جنایی اجرایی، از یک سو نقش مجریان و ضابطان دادگستری در مرحله اول برخورد با پدیده جنایی (یعنی کشف جرائم و تعقیب متهمین) مطرح است و از سوی دیگر نقش قوه ی مجریه در مرحله پاسخگویی جرایم و انحرافات یعنی همان سطوح اجرایی احکام و تصمیمات و بسترسازی در راستای پیشگیری از آنها رخ می نمایند. در واقع سیاست جنایی اجرایی، قلمرو اقتدار قوه مجریه را مشخص و انعکاس می دهد.

نتیجه گیری

با بررسی های که در زمینه سیاست جنایی مبارزه با قاچاق کالا و ارز انجام شده است مشخص شد که قانون گذار ایرانی از اولین دوره تدوین قانونی برای مبارزه با قاچاق کالا و ارز تا قبل از تصویب قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲ هیچ گونه توجه ای به راهکارهای غیر کیفری برای پیشگیری از جرم قاچاق کالا و ارز رو نکرده است بلکه در طول تمامی این سال ها قانونگذار سعی کرده است با افزایش روز افزون مجازات کیفری و ایجاد ترس و وحشت بین مرتکبین قاچاق کالا و ارز از جرم قاچاق کالا و ارز بکاهد که گذر زمان به خوبی ثابت کرد این راهکار نه تنها باعث کاهش و توقف قاچاق کالا و ارز نشده است بلکه شاهد افزایش روزافزون قاچاق کالا و ارز و در نتیجه ضعیف شدن روز به روز اقتصاد در کشور می باشیم. قانونگذار ایرانی در سال ۱۳۹۲ به خوبی با درک شرایط خاص اقتصادی موجود در کشور و با علم به این امر که یکی از علل اقتصاد ضعیف در کشور وجود قاچاق و افزایش بی رویه آن است با تصویب قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز در سال ۱۳۹۲ که بیشترین توجه خود را به زمینه های پیشگیری از جرم قاچاق کالا و ارز (اختصاص کامل یک فصل از قانون مزبور) از طریق عوامل غیر کیفری کرده است سعی در کنترل و کاهش و در نهایت توقف کامل قاچاق کالا و ارز را دارد. قانونگذار ایرانی هرچند در زمینه سیاست جنایی مبارزه با قاچاق کالا و ارز با تصویب قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز در سال ۱۳۹۲ پیرشت محسوسی داشته است اما هنوز در این زمینه نیاز به پیشرفت و رفع کاستی های موجود با ورود تشکل ها و موسسات غیر دولتی (همان جامعه مدنی) در این زمینه دارد. مقابله با این پدیده بنیان کن اقتصادی، اجتماعی و بهداشتی با در نظر گرفتن گستردگی مرزهای جغرافیایی کشور و وجود کشورهای همسایه تقریباً بی ثبات و وجود مبادی مختلف و راه های متنوع قاچاق، بیش از پیش دشوارتر شده

است. با توجه به علوم جرم شناسی و روش های پیشگیری از جرم، نقش پیشگیری اجتماعی در کاهش قاچاق کالا، باید مورد توجه واقع شود.

در این رابطه تعدادی راه کار اجتماعی پیشگیرانه مطرح می شوند از جمله:

الف- ارتقای سطح فرهنگ جامعه

ب- توسعه اخلاق حرفه ای

ج- تقویت و ارتقای سطح فرهنگ و ارزش های دینی

د- ارتقای آموزش عمومی و تقویت سطح آگاهی شهروندان

ر- گزارش دهی مردمی

ز- رفع محرومیت و ایجاد اشتغال در مناطق مرزی کشور

س- خصوصی سازی

ص - شفاف سازی قیمت ها و هدفمند کردن یارانه ها

ط - ترویج فرهنگ مصرف کالاهای داخلی

ع- اصلاح و ترمیم نظام پرداخت حقوق کارکنان دولت

پیشنهادهای

به نظر میرسد راهکارهای پیشنهادی مشروحه ذیل جهت مبارزه با پدیده شوم قاچاق به عنوان راه حل مناسب قابل طرح باشد که به شرح ذیل به آنها پرداخته خواهد شد.

۱) فرهنگ سازی جهت کاهش تقاضا و ترجیح استفاده از کالای داخلی و جلوگیری از عدم گسترش استفاده از کالاهای خارجی که اثرات منفی جهت اقتصاد کشور و مصرف کننده دارد

۲) استفاده از مامورین شایسته و مطمئن جهت مبارزه با قاچاق و کاهش فساد در بین کارمندان و همچنین جلوگیری از دخالت برخی از نهادها که زمینه ساز قاچاق می

باشند از راهکارهای غیر اقتصادی مبارزه با قاچاق بوده بدیهی است استفاده از مدیران لایق و سالم در حوزه های اقتصادی و سیاستگذاری اقتصادی بسیار مطلوب خواهد بود .

۳) انعقاد قرارداد و هماهنگی با کشورهای همجوار در جهت تامین نظم و امنیت اقتصادی و اجرای سیاستهای گمرکی و مالیاتی یکسان با کشورهای همسایه

۴) جلوگیری از تغییرات فرآیند ناگهانی برقراری مالیات و نیز دقت در اجرای سیاستهای اقتصادی در زمینه تعیین مالیاتها.

۵) حمایت و ارتقاء کیفی تولیدات داخلی و جلوگیری از ورود غیررسمی کالاها و قاچاق آن

منابع و مآخذ

۱. احمدی، عبدالله (۱۳۸۵) جرم قاچاق، نشر میزان
۲. اردبیلی، محمدعلی (۱۳۹۲) حقوق جزا عمومی، جلد نخست، چاپ سی دوم، نشر میزان
۳. پوپر، کارل (۱۳۷۶) درس این قرن همراه با دو گفتار درباره آزادی و حکومت دمکراتیک، ترجمه علی پایا، تهران: انتشارات طرح نو
۴. جعفری لنگرودی، محمد جعفر (۱۳۸۸) ترمینولوژی حقوق، چاپ ۲۱، نشر گنج دانش
۵. جمشیدی، علیرضا (۱۳۹۰) سیاست جنایی مشارکتی، تهران: نشر میزان
۶. جوان، محمد تقی، (۱۳۵۱) قاچاق و تخلفات گمرکی
۷. رحمدل، منصور (۱۳۸۶) سیاست جنایی ایران در قبال مواد مخدر، تهران، انتشارات سمت
۸. رستمی، ولی (۱۳۸۴) سیاست جنایی مشارکتی در جمهوری اسلامی ایران، رساله دوره دکتری حقوق کیفری و جرم شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران
۹. شادینا، هوشنگ، (۱۳۷۵) مبارزه با قاچاق کالا، اداره کل پشتیبانی آموزش ناجا، چاپ دوم
۱۰. فیروزجائی، مختار (۱۳۸۹) قاچاق کالا و ارز، چاپ دوم، نشر ورجاوند
۱۱. گودرزی بروجردی، محمدرضا (۱۳۸۴) سیاست جنایی قضایی، تهران، انتشارات سلسبیل
۱۲. منصور، جهانگیر (۱۳۸۰) مجموع قوانین و مقررات جزایی، انتشارات دیدار
۱۳. میرزایی، علیرضا (۱۳۹۰) محشی قوانین و مقررات قاچاق کالا و ارز، انتشارات بهنامی

مرکز آموزش علمی-کاربردی
سازمان بهداری شهرداری های
استان اصفهان

بنیاد علمی قانون یار برگزار می کند

با همکاری و حمایت معنوی
مرکز آموزش علمی-کاربردی سازمان بهداری شهرداری های استان اصفهان

همایش ملی

علمی- پژوهشی فقه و حقوق اسلامی

دکتر بهنام اسدی

مسئول برگزاری

ارکان کلیدی همایش

محور های همایش:

پذیرش مقاله در تمامی زمینه های علوم تربیتی و روان شناسی (تمامی گرایش ها)، برنامه ریزی درسی
علوم مشاوره، فلسفه تعلیم و تربیت، آموزش و پرورش، آموزش الکترونیک، برنامه ریزی آموزش عالی
علوم اجتماعی، فرهنگ، هنر (تمام گرایش ها)، ارتباطات اسلامی و سایر موضوعات مرتبط با علوم انسانی

دبیر اجرایی همایش:

دکتر امین امیریان فارسانی

رئیس هیات داوران:

دکتر سعید سامانی مجد

رئیس شورای سیاست گذاری:

دکتر سعید خردمندی

۱۵ بهمن ماه ۱۳۹۸

اصفهان سالن اجلاس دانشگاه

جهت چاپ مقالات خود در دیگر همایش های قانون یار

کافیست فایل word مقاله خود را به همراه

شماره تماس به آدرس ایمیل زیر ارسال نمایید

phdsara@yahoo.com

ارسال مقاله در واتس آپ یا تلگرام به شماره

09100636002

همایش های علمی و پژوهشی، هر ساله در دو نوبت برگزار می شود

پایگاه های نمایه کننده مقالات همایش

Sponsored and Indexed by
CIVILICA
We Respect the Science

T
PBIN.com
Sponsored And Indexed

همایش های ایران
Symposia

CONF
PAPER

مکتب ارسطو
castronjournal.com

پایگاه های نمایه کننده
مقالات همایش

شماره تماس
09100636002

www.olomensani.IR

۰۲۱۶۶۹۷۹۵۱۹ - ۰۲۱۶۶۹۷۹۵۲۶ واحد صدور مدرک ۰۲۱۴۴۴۴۱۷۶۴

دبیر خانه همایش: تهران، میدان انقلاب، خ منیری جاوید، کوچه مینا، پلاک ۲۹، طبقه سوم

همایش علمی پژوهشی فقه و حقوق اسلامی، موسسه قانون یار، مرکز علمی کاربردی سازمان بهداری شهرداری اصفهان، بهمن ۱۳۹۸